

Utbildningsdepartementet
Yttrande
Dnr U2021/01369
2021-06-28

2021-06-30

Svenska Logopedförbundets kommentarer till slutbetänkandet Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11)

Svenska Logopedförbundet lämnar härmed över sina kommentarer till rubricerat betänkande. Svenska logopedförbundet organiserar en hög andel av Sveriges logopeder. Förbundet är både intresseorganisation och fackförbund, och har ett ständigt ökande antal lokalföreningar som organiserar logopeder även på lokal nivå.

Vikten av logopeder i elevhälsan

Det är tydligt att utredningen har haft elevhälsan i fokus, och ser stora satsningar på den som vägen fram för att fler elever ska kunna nå kunskapskraven. Svenska Logopedförbundet finner detta positivt men är kritiska till att man inte fördjupat sig i diskussionen om vilka professioner som behövs finnas representerade i elevhälsan för att möta elevernas behov. Att vi lyckas skapa fungerande förebyggande, hälsofrämjande och mångfacetterade stödfunktioner för både elever och pedagoger är av största vikt om vi ska forma en skola som kan möta framtida behov och utmaningar. För detta krävs en beredskap och miniminivå för elevhälsan som säkerställer likvärdighet och kontinuitet för eleverna och som stödjer de som arbetar närmast elever i skolan. Vi vill särskilt lyfta vikten av att logopeder blir obligatoriska inom elevhälsan. Logopeder är en växande profession inom skolan, i nuläget är cirka 300 logopeder kopplade till kommunal elevhälsa. Men tillgången är mycket ojämn, i kommuner som exempelvis Malmö och Norrköping finns över 20 logopeder inom elevhälsan i respektive kommun, medan många kommuner inte har tillgång till någon logoped alls. Det innebär i praktiken ett högst ojämnt omhändertagande av de elever som behöver logopediskt stöd och det kommer att fortsätta vara på det sättet så länge logopeder inte är obligatoriska. I slutbetänkandet SAK – Samordning, ansvar och kommunikation – vägen till ökad kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (SOU 2016:46) konstaterade utredarna att skolan behöver bli bättre på att ta hand om och undervisa elever med grav språkstörning, samt att skolan behöver anställa fler logopeder. Man föreslog en utvidgning av regeringens satsning på personalförstärkning inom elevhälsan (2016:400) så att den även innefattar logoped. Hjälpmiddelsutredningen "På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen" (SOU 2017:43) konstaterade också att logopedisk kompetens behövs i skolan och föreslog även de att personalförstärkningsatsningen ska omfatta logoped.

I den logopediska kompetensen ingår, utöver kunskap om typisk och avvikande kommunikations-, språk- och talutveckling, också kunskap om hur dessa områden kan stöttas med verk samma strategier. För barn och elever i språklig sårbarhet kan logopedens spetskompetens ha avgörande betydelse för tillgängligheten i lärmiljö, undervisning och särskilt stöd. Logopeden kan beskriva individers språkliga styrkor och svårigheter samt omgivningsfaktorer som hindrar respektive underlättar kommunikativ delaktighet och aktivitet i lärmiljön. Tillsammans med pedagogisk personal kan logoped definiera prioriterade språkliga områden samt stötta barnens och elevernas utveckling och målluppfyllelse.

För att klara skolan krävs att elever har ett fungerande språk och en god kommunikativ förmåga. Läroplanen ställer krav på avancerade språkliga förmågor och dessa måste utvecklas parallellt med ämneskunskaperna för att eleven ska nå kunskapskraven. Detta är en utmaning för många elever, långt fler än de som har språkliga och kommunikativa funktionsnedsättningar. Språkliga och kommunikativa svårigheter utgör riskfaktorer för psykisk ohälsa och utanförskap senare i livet, men med förebyggande insatser och rätt stöd kan den språkliga sårbarheten minskas och eleverna uppfylla kunskapskraven. Därför bör logopedier finnas som ordinarie yrkesgrupp inom elevhälsan och till fullo delta i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete.

Barn och unga i språklig och kommunikativ sårbarhet är inte promillegrupper, språkstörning förekommer hos upp till 10 % av befolkningen (Norbury et al., 2016) vilket motsvarar ungefär två elever i varje klass. Språkstörning kan förekomma ensamt eller tillsammans med andra funktionsnedsättningar som t.ex. dyslexi, ADHD och intellektuell funktionsnedsättning; ungefär 12 - 13 % av alla barn och elever kan antas befinna sig i språklig sårbarhet i olika situationer och sammanhang (McLeod & McKinnon, 2007). Logopediska insatser bör och ska därför inte begränsas till den individriktade och åtgärdande delen av elevhälsans arbete. För att öka tillgängligheten i undervisningen för barn och elever som har en språklig utvecklingsnivå som inte motsvarar den för åldern förväntade kan logopedien utgöra ett viktigt stöd för pedagogen. Skollogopedien kan gemensamt med speciallärare och specialpedagoger höja kvaliteten på kartläggning av stödbehov och utformning av insatser samt ge lärare ett bättre stöd i arbetet med att utforma inkluderande lärmiljöer.

Kommentarer till specifika punkter i betänkandet:

6.5.3 Bättre kunskap om vårdgivaransvaret

Svenska Logopedförbundet delar bedömningen. I skolans elevhälsoteam blir den medicinska kompetensen viktig i ett förebyggande och hälsofrämjande arbete på skolan. Logopedier anställda inom skolan räknas till medicinsk kompetens. Rektor och skolchef behöver förstå syftet med en samlad elevhälsa samt även ha kunskap om hur den kompetensen kan användas och komma eleverna till gagn på individ-, grupp- och organisationsnivå.

7.6 Förslag om obligatorisk redovisning av tillgång till personal inom elevhälsan

Svenska Logopedförbundet tillstyrker förslaget om obligatorisk redovisning av tillgång till personal inom elevhälsan. För att underlätta jämförelser, uppföljning och analys finns det goda skäl att ställa krav på att skolhuvudmännen redovisar tillgången till elevhälsans kompetenser. En sådan redovisning kan också signalera vikten av att skolor har god tillgång till elevhälsans alla professioner.

7.7.2 En förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag

Svenska Logopedförbundet tillstyrker förslaget om en förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag. Vi tycker förslaget om att elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och organisationsnivå samt ske i samverkan med övrig personal på skolan är ett steg i rätt riktning.

Svenska Logopedförbundet hade velat se ett förslag som tydligare öppnar upp för andra professioner inom elevhälsan, där logopedier bör ses som en självklar del.

8.6.4 AKK och digitala lärverktyg förs samman i utbildningsinsatser

Svenska Logopedförbundet tillstyrker förslaget om att AKK och digitala lärverktyg förs samman i utbildningsinsatser. Vi vill även lyfta vikten av samverkan mellan skolhuvudman och region när det gäller ansvar och roller i förskrivning och tillhandahållande av digitala hjälpmedel för kommunikation. Insatsens huvuduppdrag handlar om kunskap om kommunikation och om hur goda förutsättningar för kommunikation skapas, vilket ofta saknas. Logopederna är specialister inom språk och kommunikation. Detta är således ett område där logopedisk kompetens bör tas tillvara.

Svenska Logopedförbundet

Kerstin Wiström
Förbundsordförande

Referenser:

McLeod, S. & McKinnon, D.H. (2007). Prevalence of communication disorders compared with other learning needs in 14,500 primary and secondary school students. *International Journal of Language and Communication Disorders* 42: 37–59. DOI: 10.1080/13682820601173262

Norbury, C. F., Gooch, D., Wray, C., Baird, G., Charman, T., Simonoff, E., Vamvakas, G., Pickles, A. (2016). The impact of nonverbal ability on prevalence and clinical presentation of language disorder: evidence from a population study. *J Child Psychol Psychiatry*, 57(11), 1247-1257.
doi:10.1111/jcpp.12573